

VASELE MINIATURALE ÎN DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE. AȘEZĂRILE NEOLITICE DIN JUDEȚUL SĂLAJ.

Sanda Băcuciu CRIȘAN

MINIATURE VESSELS IN ARCHAEOLOGICAL DISCOVERIES

Abstract

The study presents types of pottery which are less present in the specialty literature, namely the miniature vessels and more specifically, their functionality. In this respect, doing an analysis of what it is presently known about these types of pottery, the paper presents the main hypothesis regarding their role and importance: toys, objects made by children when learning the art of pottery or cultic objects, each of these assumptions being justified by the context in which they have been discovered or by their manufacturing technique.

In conclusion, we cannot assume that there has been only one universal functionality, because the background in which it has been discovered really shows us the usage of these vessels and their functionality.

Cuvinte cheie: neolitic, vase miniatural, functionalitate

Key words: Neolithic, minatural vessels, functions

Situat în partea nord-vestică a României, parte a mării unități geografice cunoscute ca bazinul Tisei Superioare, teritoriul județului Sălaj prezintă un relief extrem de complex în care predomină formele deluroase și montane. Zona deluroasă compusă din Podișul Someșan și Delurile Piemontane ale Silvaniei ocupă aproape întreg teritoriul județului, zona de munte fiind reprezentată în partea de sud-vest de cele două ramnificații ale Munților Apuseni- Meseș și Plopiș, cu o altitudine relativ scăzută, sub 1000 m (*Mac, Idu 1992*, p. 39-48).

Relieful în cea mai mare parte colinar, depresiunile, zonele facile de trecere între depresiuni, rețeaua hidrografică bogată, axată în principal pe râurile Someș, Crasna, Barcău, Almaș, Zalău, au făcut ca teritoriul județului să se constituie ca o zonă de contact între comunitățile umane din zona intracarpatică și cele nord-vestice. În acest context nu trebuie să ne mire multitudinea de situri neo-eneolitice dar și de aspecte culturale identificate până în prezent pe teritoriul județului Sălaj și mai ales în Depresiunea Șimleului.

Prin cercetări arheologice mai vechi și mai noi, suntem azi în măsură să precizăm principalele forme de manifestare culturală din neoliticul timpuriu și până la finele eneoliticului dezvoltat. Au fost descoperite așezări ale culturii Stračevo-Criș faza IIIB, apoi IVA și IVB (11 situri), ale grupului Pișcolt (6 situri), complexului Cluj-Cheile Turzii-Lumea Nouă-grupul Cluj mai nou cultura Zau (*Lazarovici, Lazarovici 2006*, p. 404-406, *Lazarovici 2009*, p. 179-217) (5 situri), culturii Oradea Salca-Herpaly (2 situri), culturii Tiszapolgar A și B (20 situri) și culturii Bodrogkeresztur/Orizontul toartelor pastilate (3 situri). La aceste se

adaugă alte zeci de așezări care nu au putut fi atribuite cu exactitate. Dintre sutele de situri neo-eneolitice doar 13 au supuse unor cercetări arheologice preventive sau sistematice, unele cu rezultate notabile. Amintim siturile de al Zăuan "Dâmbul Cimitirului" (Lakó 1978, p.11-16; Lazarovici, Lakó 1981, p.16-26), Poț "Corău" (Matei și colab 2003, p.246-248; Bejinariu și colab 2004, p. 245-247.), Pericei "Keller tag" (Pop, Băcucă Crișan, Băcucă Crișan 2000, p. 73-74; Băcucă Crișan, Băcucă Crișan 2001, p. 178; Băcucă Crișan, Pop, Băcucă Crișan 2002, p. 230-231; Matei și colab 2005, p. 259-262). Din numerosul material arheologic rezultat în urma cercetărilor, am ales ca în studiul de față să prezentăm forme ceramice mai puțin evidențiate în literatura de specialitate, și anume vasele miniaturale.

În general orice repertoriu de forme, indiferent de epocă sau cultură, la final precizează vasele miniaturale, rar alături de o simplă enumerare existând o mică referire la tipul de vas, tehnică de manufacturare sau considerații asupra funcționalității lor, și cu atât mai rar este precizat locul de descoperire. În general, interpretarea practică sau simbolică a unui obiect arheologic este dată de obiectul însuși și contextul arheologic de descoperire.

Ce înseamnă un vas miniatural? După Silviu Teodor limita dintre un vas de mici dimensiuni de tip pahar și un vas miniatural este pe undeva între 50-100 ml, orice recipient sub 50 de ml piezându-și utilitatea denominabilă (Teodor 2001, p. 229) sau după Tomaž sunt recipiente care nu depășesc 6 cm în înălțime sau diametru (Tomaž 2005, p. 263). Pe aceeași linie, la Sanie, vasele miniaturale sunt acele recipiente care au înălțimea sau diametru până la 6 cm. La același vas unul dintre parametrii de bază nu trebuie să depășească $\frac{1}{2}$ din amintita dimensiune maximă (Sanie 1995, p. 83)

Funcționalitatea lor rămâne de cele mai multe ori incertă, chiar dacă apar sub denumirea de vase, dimensiunile mici (sub 6 cm), volumul mic (sub 50 ml) nu le atribuie o valență practică, aceea de a conține o substanță. Dar așa cum reiese din literatura de specialitate, funcționalitate acestor recipiente miniaturale este văzută în chip diferit, în special datorită contextului de descoperire diferit. Nu este de prisos să aruncăm o privire de ansamblu asupra principalelor ipoteze privind rolul acestor miniaturi, începând din neolitic și până în evul mediu timpuriu, cu includerea motivației pentru fiecare epocă în parte.

1. Jucării-confeționate de copii sau de adulți. Ideea apare atât în literatura de specialitate românească cât și în cea străină. Amintim câțiva susținători și argumentele lor. Vladimir Dumitrescu- jucării, au dimensiuni prea mici pentru a presupune o utilizare cultică (Dumitrescu și colab. 1954, p. 385); Tomaž-jucării confeționate de adulți dată fiind calitatea manufacturării și având în vedere că olăritul este relativ dificil de învățat (Tomaž 2005, p. 226) dar nu exclude alte posibilități. Pentru descoperirile epocii bronzului și atribuirea acestor piese categoriei jucăriilor create de adulți sau chiar de către copii, s-a pronunțat și Chidioșan pe baza materialului de la Derșida unde au fost descoperite 38 de vase miniaturale (Chidioșan 1980, p. 45). Autorul exclude orice utilitate practică motivând atribuirea prin câteva caracteristici: deși unele sunt lucrate îngrijit și din pastă fină, majoritatea sunt executate stângaci și sunt create forme care nu au replici în repertoriul ceramic al așezării.

Funcționalitatea ca jucării este presupusă uneori chiar și pentru perioada dacică, la Macrea și Glodariu "destinație greu de precizat jucării, un fel de pahare? (Macrea, Glodariu 1976, p. 53) sau nu este exclusă această funcționalitate la Rustoiu (Rustoiu 1996, p. 18). Total împotriva acestei ipoteze, dar facem precizarea că sunt referiri exprese la piesele dacice, se pronunță V. Sârbu care consideră, că dacă acestea ar fi fost jucării nu s-ar fi întâlnit numai piese autohtone, cele mai multe ar trebui să fie sparte și descoperite proporțional în toate tipurile de complex. (Sârbu 1996, p. 24).

Cu această precizare intrăm la o altă ipoteză care are în centru copiii, dar de data acesta nu ca beneficiari ai vaselor miniaturale ci ca operatori.

2. Vasele miniaturale sunt confecționate de către copii în procesul învățării tehnicii olăritului. Această idee este susținută de caracteristicile fizice ale formelor miniaturale, de cele mai multe ori executate stângaci, din pastă grosieră. Nu este însă un atribut general valabil fiind întâlnite și forme ceramice complexe (amforele), există piese aparținând ceramicii fine decorate sau chiar pictate. Pentru această ipoteză se pronunță și Doina Ignat având la îndemână piesele recoltate la Suplacu de Barcău "Corău" (Ignat 1998, p.51). De o importanță deosebită ni se pare studiul efectuat de doi cercetători, Králik și Hložek, care analizând 7 vase miniaturale provenite din situl de la Těšetice-Kyjovice (cultura ceramicii pictate moraviene), au observat pe suprafața recipientelor impresiuni de degete acompaniate de amprente. Comparațiile cu amprente de referință au dovedit faptul că cele de pe vase aparțineau unor copii, concluzia celor doi cercetători fiind aceea, că oricare ar fi fost funcția acelor vase, copii erau implicați direct în procesul de producție (Králik, Hložek 2007). Din păcate în rezumatul studiului nu este precizată vârsta copiilor. Un alt studiu din aceeași paletă a cercetărilor privind amprente recoltate de pe piese preistorice aduce câteva lămuriri. În cadrul acestuia au fost analizate 12 amprente recoltate de pe fragmente ceramice provenite dintr-un sit din Suedia. În urma determinării vârstei s-a ajuns la concluzia că 8 dintre amprente au aparținut unor persoane cu vârsta între 11-18 ani, 2 amprente cu vârsta între 11-12 ani, și o amprentă de la o persoană cu vârsta de 19 ani, concluzia finală fiind aceea că manufacturarea ceramicii sau cel puțin aplicarea decorului au fost efectuate de către adolescenți (Moran 2007, p. 18). Chiar dacă numai manevrarea vaselor ar fi fost realizată de aceștia, tot am putea susține implicarea copiilor în procesul de producție al ceramicii. În acest moment intervine o altă problemă, nu avem cum să cunoaștem vârsta de la care copiii erau integrați ca membrii ai comunității, dat fiind speranța redusă de viață la comunitățile neolitice. Chiar dacă în accepțiunea cotidiană vorbim de copii, adolescenți până la 18 ani, în comunitatea neolitică o persoană care avea 14 ani putea avea drepturi depline în comunitate fiind un "specialist" al olăritului. Dacă luăm în considerare rezultatele studiului care implică confecționarea ceramicii în general, analizele nefiind efectuate pe fragmente provenite de la vase miniaturale, putem susține implicarea copiilor în procesul general de producție al ceramicii, nu numai în cazul vaselor miniaturale.

3. **Pahare** o astfel de utilizare practică apare la Macrea și Glodariu și este pomenită printre presupusele funcționalități la Rustoiu (Rustoiu 1996, p. 18) cu precizarea că sunt referințe la unele forme întâlnite în perioada dacică.

4. **Rol cultic**- susținut în special pentru piesele descoperite în contexte speciale și îndeosebi pentru perioada dacică dar nu numai.

Pentru perioada neolitică se cunoaște o descoperire interesantă din situl de la Polgar „Csóshalom”, unde în cadrul unei locuințe a fost descoperit un ansamblu de vase miniaturale, discuri solare din lut și o statueta feminină de mici dimensiuni, ansamblu de cult, care, după descoperitori, indică o funcție specială a acestei construcții (Raczky, Meier Arendt, Kurucz, 1994, p. 233).

În situl de la Ovcharovo, din nord-vestul Bulgariei, printre resturile unei locuințe, a fost descoperită o colecție de 26 obiecte miniaturale: 4 figurine, 3 plachete de lut, 8 scăunele, 3 măsuțe, 3 cilindrii conici 3 boluri miniaturale, 2 vase de provizii miniaturale, și capacele celor 3 boluri. Depozitul a fost identificat de-a lungul peretelui nordic al locuinței (Bailey 2005, p. 26). Cercetătorii sitului au interpretat această colecție ca o scenă de cult, fiecare piesă având rolul ei în cadrul unui ritual: plachetele reprezentau altare, cilindrii-tobe, decorul de pe altare fiind interpretat ca manifestare a unui cult al soarelui și al lunii (Todorova et al 1983, p. 38). Aceiași descoperire a fost utilizată pentru ilustrarea modului

în care comunitățile neolitice pun împreună obiecte miniaturale utilizate în cadrul unor ritualuri de trecere sau de inițiere, în contextul narațiunii în fața auditoriului. Un alt autor care a susținut rolul cultic al miniaturilor a fost Maria Gimbutas care vede aceste obiecte ca ansambluri rituale care atestă asocierea zeilor cu muzica (*Gimbutas 1989*, p. 71). Asocierea dintre statuete feminine cu vase miniaturale a fost sesizată și la Achilleion, unde figurine identificate în case, lângă cuptoare, vetre, ateliere au fost asociate cu alte obiecte „rare” cum ar fi vasele miniaturale (*Gimbutas et al., 1989*).

O atenție deosebită trebuie acordată pieselor din morminte, existând informații privind depunerea de vase miniaturale atât în preistorie cât și epoca migrațiilor.

Pentru neolitic este atestată o descoperire dintr-un mormânt de la Cluj Napoca “Arhive” unde din inventar a făcut parte un vas miniatural de tip strachină (*Lazarovici 1977*, p. 23-24). Obiceiul este atestat în mormintele de sugari atribuite câmpurilor de urne, unde se întâlnesc adesea vasele miniaturale a căror utilizare a fost considerată strict simbolică (*Medeleț 1995*, p. 295). Într-o groapă rituală de la Sighișoara Wietenberg, în care a fost înhumat un copil, a fost identificat un vas miniatural asemănător unui creuzet, cu urme de ardere, pentru carea fost presupusă funcționarea ca opaiț în timpul ritualului desfășurat pentru înhumarea defunctului.

Funcția cultică este evidențiată și pentru descoperirile frecvente în mormintele aparținând perioadei migrațiilor de la Dulceanca IV (*Teodor 2001*, p. 229).

Un astfel de rol este bine conturat pentru piesele care fac parte din acele “truse magice” unde vasele miniaturale sunt asociate cu statuete antropomorfe sau zoomorfe dar și alte miniaturale de tipul pâinici, covrigei, sâmburi, semințe, dălțițe și toporașe (*Sârbu 1993*, p. 130-131). În acest caz s-a presupus utilizarea vasele miniaturale în cadrul unor practici magice sau vrăjitoarești, la prepararea unor alifii și medicamente necesare vindecării sau prepararea unor substanțe cu presupuse capacități magice (*Sârbu 1993*, p. 136). Ipoteza este susținută și de o descoperire de la Grădiște de Munte, unde într-o locuință dacică au fost descoperite un bisturiu, o pensetă, o placă de cenușă vulcanică și 5 căni miniaturale depuse într-o casetă (*Rustoiu 1996*, p. 16).

O descoperire interesantă provine din situl de la Teleac (jud. Alba) unde într-un complex considerat lăcaș de cult sau sediu al celui/celor care oficiau diverse practici au fost identificate 6 vase mici, unele miniaturale, în majoritate întregi, trei dintre ele unicat în repertoriul de forme al așezării. În acest context vasele ar fi putut servi la prepararea și păstrarea diferitelor alifii utilizate în practica de cult sau magie (*Vasiliev 1985-1986*, p. 88-89). Deși nu foarte frecvente în repertoriu sitului de la Șimleul Silvaniei “Observator”, un vas miniatural a fost identificat într-o groapă aparținând epocii bronzului considerată a fi groapă rituală (informație Ioan Bejinariu).

Iată deci, cum o categorie ceramică poate cunoaște de-a lungul timpului utilizări multiple. Pentru perioada neolitică este presupusă în special funcționalitatea ca jucării sau rezultate practice a învățării unor tehnici. Un sit în care au apărut numeroase vase miniaturale este cel de al Parța, în mare majoritate aceste piese fiind descoperite în locuințe (*Lazarovici, Drașoveanu, Maxim 2001*, p. 123, 132, 138, 153). Pe lângă piesele identificate în locuințe au fost amintite vase depuse în fundațiile unor complexe pentru care nu se poate presupune decât un rol cultic (*Lazarovici, Drașoveanu, Maxim 2001*, p.224). În cadrul cercetărilor de la Porț “Corău” un fragment de vas miniatural a fost descoperit în fundația locuinței 13. Spre deosebire de Parța unde au fost depuse câte 3,4 vase, în acest caz fragmentul destul de mic (pl. II/4) ar fi putut ajunge în fundație accidental, în procesul ridicării locuinței, fără a avea un rol cultic, de fundare.

Ultimele decenii de cercetare au încercat să demonstreze rolul de accesorii în cadrul unor ritualuri magico-religioase, nu fără a exclude întotdeauna funcționalitatea ca jucării. Funcțiile diferite prezentate mai sus sunt motivate în special de contextual de descoperire și asocierile de materiale. Studiul efectuat de Alenka Tomaž asupra a 28 de

vaselor miniaturale provenite dintr-un sit cercetat pe arii extinse, a indicat o distribuție în structuri diferite, dar nu în toate, fiind întâlnite în special în complexe situate în zona centrală a sitului (Tomaž 2005, p. 264). În siturile cercetate de noi de teritoriul județului Sălaj, au fost identificate 41 de vase miniaturale, majoritatea provenind din siturile de la Porț "Corău" Bocșa "Pietriș" și Pericei "Keller tag". Din păcate, exceptând situl de la Porț "Corău", prea puține au fost descoperite în complexe, în general fiind recuperate din nivelurile de locuire. De la Pericei "Keller tag" provine o cupă miniaturală fragmentară (pl. II/7) identificată în locuința adâncită C68. Din fundația locuinței L13 cercetată la Porț "Corău" provine o altă cupă miniaturală, fără a putea preciza dacă aceasta a fost pusă intenționat sau ajuns întâmplător în fundație. Campania anului 2010 a adus un plus de 15 miniaturi reprezentând în mare majoritate cupe sau străchini cu picior, dar există și piese mai elaborate de tipul amforelor. Trei vase miniaturale provin din locuințe, două din C65 (groapă de mari dimensiuni), două din C63 (groapă de mari dimensiuni), un vâscior tip covată a fost descoperit în C64 (groapă). Alte două piese provin din gropi menajere una fiind descoperită la Porț "Corău" în G19 (pl. II/11) iar alta la Zalău "Dealul Lupului"-C70 (informație Horea Pop). Din morminte a fost recoltat un vas miniatural din M2 de la Porț "Corău", mormânt atribuit grupului Pișcolt. În acest caz este vorba de un pahar de mici dimensiuni. Obiceiul de a depune pahare în asocierie cu vase cu picior înalt sau cupe, a fost observat și în cazul M9 din același sit. Cele mai multe piese recoltate de la Porț "Corău" provin din nivelul de locuire corespunzător etapei a II-a cunoscută în cercetările de la Suplacu de Barcău, mai pregnant în secțiunea IV/2003 și S3 /2010. Din cercetările mai vechi din zona bihoreană a sitului, Suplacu de Barcău "Corău" provin numeroase vase miniaturale, în special cupe cu picior, dintre care unele au fost identificate în locuințe, două provenind din L15 (Ignat 1998, p. 136-137, pl. 40/2,4). Pentru cele două situri parțial contemporane de la Porț și Percei remarcăm preferința pentru imitarea cupelor cu picior, forme frecvente în repertoriul celor două așezări, urmate de străchini sau castroane (din cauza dimensiunilor mici este greu a separa cele două forme). Din punct de vedere al execuției, trebuie să remarcăm piese extrem de îngrijite, lucrate din pastă fină sau semifină, dar și piese grosiere care cu greu pot să indice forma imitată. Pe unele piese la un examen microscopic se pot observa adâncituri la zona de îmbinare a piciorului de corp sau de fund, adâncituri care nu puteau fi efectuate de degetele unui adult.

Cu toate că avem la îndemână descoperiri destul de numeroase, în special la Porț, nu putem decât să presupunem aceleași funcționalități amintite pentru perioada neolitică. Descoperirile din fundațiile locuințelor se înscriu într-un obicei larg întâlnit în neo-eneolitic, faptul că, în unele cazuri, au fost depuse vase miniaturale, nu le conferă acestora un statut aparte, până în acest moment nefiind cunoscută o formă ceramică specială care să fie depusă în cadrul ritualurilor de fundare. Urmărind situațiile diverse, contextele diverse în care apar vasele miniaturale de-a lungul timpului, putem spune că pentru fiecare piesă, contextul arheologic este cele care determină funcționalitatea. Chiar dacă inițial create cu un alt scop, cum ar fi acela de jucării, caracteristicile lor au determinat utilizarea pe alte planuri incluzându-le pe cele cultice, de fundare, ritualuri de înmormântare etc.

Catalogul descoperirilor neolitice din județul Sălaj.

Din descrierea vaselor miniaturale lipsesc dimensiunile, desenele fiind realizate la scară naturală

1. Pahar miniatural întregibil, Porț "Corău", S1/2002, m 48, -0,40, pastă grosieră de culoare brun-roșcată, amestec cu nisip și mică, ușor deformat, fundul foarte gros (fig. III/3).
2. Strachină miniaturală fragmentară, Porț "Corău" S1/2002, G19, pastă semifină, culoare cărămiziu-gălbuie, amestec cu nisip și cioburi pisate, lucrată îngrijit (fig. II/11).

3. Vas miniatural fragmentar cu fund patrulater, Porț "Corău" SO3/2002, m 8-9, -1,10-1,20, pastă semifină, culoare cărămiziu-gălbui, amestec cu nisip și mîl, fundul foarte gros, (fig. III/5).

4. Pahar miniatural întregibil, Porț "Corău"SO3/2002, M2, -2,10-2,30, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip și mîl (fig. III/2).

5. Cupă miniaturală, Porț "Corău" SIV/2003, m 3, -0,50, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip.

6. Cupă miniaturală fragmentară, Porț "Corău", SIV/2003, m 2-3, -din fundația L13, pastă grosieră, culoare cărămizie, amestec cu nisip și mică, lucrată neglijent (fig. II/4).

7. Cupă cu picior, fragmentară, Porț "Corău", SIV/2003, m. 8-12, -0,40-0,50, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip, mîl și cioburi pisate (fig. II/2).

8. Castron miniatural, Porț "Corău", SIV/2003, m 22-23/2-3, -0,43, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip, diferențe notabile în grosimea buzei. (fig. II/8)

9. Cupă miniaturală fragmentară, Porț "Corău", SIV/2003, m 29-30/1-2, -0,45, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip și cioburi pisate (fig. II/6).

10. Cupă miniaturală, Porț "Corău", SIV/2003, m 28-29/1-3, -0,65, pastă grosieră, culoare cărămizie, amestec cu nisip și cioburi pisate, lucrată neglijent (fig. II/3).

11. Strachină miniaturală, Porț "Corău", SIV/2003, m. 29-30/0-1, -0,80, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip, lucrată neglijent, pe fund se observă numeroase urme dedegete de la modelare (fig II/9).

Cupă miniaturală, Porț "Corău", SIV/2003, m 31-32/0-2, -0,77, pastă semifină, culoare brun-cărămizie, amestec cu nisip și cioburi pisate, foarte bine modelată (fig. II/1).

12. Castron miniatural, Porț "Corău", SIV/2003, m 33-34/1-3, -0,65, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip și mică, buza deformată cu urme de degete de la modelare (fig. II/10).

13. Castron miniatural fragmentar, Porț "Corău", SIV/2003, m 35-36/2-5, -0,50-0,60, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip fin.

14. Pahar, Porț "Corău" SIV/2003, m 38/3, -0,20-0,30, pastă semifină, de culoare cărămizie, amestec cu nisip și mică (fig. III/1).

15. Cupă miniaturală fragmentară, Pericei "Keller tag", S14/2004, m.22-23, C68-locuință adâncită, pastă semifină culoare cărămiziu-gălbui, amestec cu nisip (fig. II/7)

16. Vas miniatural, Zalău "Dealul Lupului", complex 70 (gropă)

17. Castron miniatural fragmentar, Bocșa "Pietriș", C1, m 24-26/0,13, -0,60, pastă grosieră de culoare cărămizie, amestec cu nisip (fig. II/12)

18. Cupă miniaturală, Bocșa "Pietriș", C1, m. 18-19/1,7, -0,60, pastă semifină, culoare cărămizie, amestec cu nisip (fig. II/5).

19. Pahar miniatural fragmentar, Bocșa "Pietriș", C1/1989, m11/2, -0,60, pastă grosieră de culoare cărămiziu gălbuie, amestec cu nisip și cioburi pisate (fig. III/4).

BIBLIOGRAFIE

BĂCUCET CRIȘAN

Băcucet Crișan 2001 S. Băcucet Crișan, D. Băcucet Crișan, *Șantierul arheologic Pericei Keller Tag, în Cronica cercetărilor arheologice din România*, ampania 2000, Suceava, 2001, p. 178.

BĂCUEȚ CRIȘAN, POP, BĂCUEȚ CRIȘAN

2002 S. Băcuetț Crișan, H. Pop, D. Băcuetț Crișan, *Șantierul arheologic Pericei Keller Tag*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România*, ampania 2001, Buziaș, 2002, p. 230-231.

BAILEY 2005

D. Bailey, *Prehistoric figurines: representation and corporeality in the Neolithic*, 2005.

BEJINARIU ȘI COLAB

2004 I. Bejinariu și colab, *Șantierul arheologic Poț "Corău"*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România*, ampania 2003, Cluj Napoca, 2004, p. 245-247.

CHIDIOȘAN 1980

N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1980.

DUMITRESCU ȘI COLAB

1954 Vl. Dumitrescu și colab., *Hăbășești. Monografie arheologică*, București 1954.

GIMBUTAS

1989 M. Gimbutas, *The Language of the Goddess: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*. San Francisco: Harper and Row.

GIMBUTAS ET ALL

Gimbutas, Marija, Shan Winn, and Daniel Shimabuku, eds. 1989. *Achilleion. A Neolithic Settlement in Thessaly, Greece, 6400-5600 BC*. Monumenta Archaeologica 14. Los Angeles: Institute of Archaeology, University of California, 1989.

IGNAT 1998

D. Ignat, *Grupul cultural neolitic Suplacu de Barcău*, Editura. Mirton, Timișoara, 1998.

KRÁLIK, HLOŽEK

2007 M. Králik, M. Hložek, *Neolithic miniature ceramic vessels. Production of children?*, rezumat, în *Vessels: inside and outside*, 9th European Meeting of Ancien Ceramics, Budapesta, 2007.

LAKÓ 1978

E. Lakó, *Raport de cercetare arheologică efectuată la așezarea neolitică de la Zăuan (jud. Sălaj) în 1977*, în *AMP*, II, 1978, p.11-15.

LAZAROVICI 1977

Gh. Lazarovici, *Inventarul a două morminte neolitice de la Cluj Napoca*, în *AMN*, XIV, 1977, p. 23-24

LAZAROVICI, LAZAROVICI 2006

C.Mantu-Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului din România. Neoliticul*. Editura Trinitas, Iași, 2006

LAZAROVICI 2009

Gh. Lazarovici, *The Zau Culture, în Ten Years After: The Neolithic Of Balkans, As Uncovered By The Last Decade of Research*, editori Fl. Drașovean, D. Ciubotaru, M. Maddison, Timișoara, 2009, p. 179-217.

LAZAROVICI, LAKÓ

1981 Gh. Lazarovici, E. Lakó, *Săpăturile de la Zăuan-campania 1980 și importanța acestor descoperiri pentru neoliticul din nord-vestul României*, în *AMN*, XVIII, 1981, p. 13-44.

LAZAROVICI, DRAȘOVEAN, MAXIM 2001

Gh. Lazarovici, F.Drașovean, Z. Maxim, *Parța*. Vol.I/1, *Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica*, XIII, Editura Waldpress, Timișoara, 2001.

MAC, IDU

1992 I. Mac, P. Idu, *Dealurile și depresiunile Silvaniei în Geografia României*, vol. IV, Editura Academiei Române, București 1992, p. 39-48.

MATEI ȘI COLAB

2003 nAl. V. Matei și colab, *Șantierul arheologic Porț "Corău"*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2002*, Covasna, 2003, p. 246-248.

MATEI ȘI COLAB

2005 Al. V. Matei și colab, *Șantierul arheologic Pericei "Keller tag"*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania 2004*, Mangalia 2005, p. 259-262.

MACREA, GLODARIU

1976 M. Macrea, I. Glodariu, *Așezarea dacică de la Arpașu de Sus*, București, 1976.

MEDELEȚ

1995 Fl. Medeleț, *Câmpurile de urne funerare din Banat*, în *AMN*; 32/I, 1995, p. 289-302.

MORAN

2007 Kimberlee Sue Moran, *Unintentional artefacts: fingerprinting material culture*, în *Journal of Ancient Fingerprints*, 1, 2007, p.16-18.

POP, BĂCUEȚ CRIȘAN, BĂCUEȚ CRIȘAN

2000 H. Pop, S. Băcuet Crișan, D. Băcuet Crișan, *Șantierul arheologic Pericei "Keller tag", în Cronica cercetărilor arheologice din România, Campania 1999, Deva 2000, p. 73-74.*

POP

1997 G. Pop, *Cadru geografic în Istoria României. Transilvania*, Editura Gheoghe Barițiu, Cluj Napoca 1997, p.5-62.

RACZKY, MEIER ARENDT, KURUCZ

1994 P. Raczky, W. Meier Arendt, K. Kurucz, Polgar-Csószhalom, A late Neolithic settlement in the Upper Tisza region and its cultural connections (Preliminary report), *JAME*, 1994, p. 231-240

RUSTOIU

1996 A. Rustoiu, *Vase în miniatură din așezarea dacică de la Sighișoara-Wietenberg*, în *Marisia*, XXV, 1996, p. 11-20.

SANIE

1995 S. Sanie, *Ornamentica unor vase miniaturale geto-dacice*, în *Arh. Moldovei*, XVIII, 1995, p. 83-95.

SÂRBU

1993 V. Sârbu, *Credințe și ractice magico-vrăjitoarești la tracogeto-daci*, în *Banatica*, 12, 1993, p. 129-175.

SÂRBU

1996 V. Sârbu, *Dava getică de la Grădiștea, jud. Brăila, I*, Brăila, 1996.

TEODOR

2001 E. S. Teodor, *Ceramica de uz comun de la sfârșitul veacului al V-lea până la mijlocul veacului al VII-lea*, teza de doctorat, www.mnir.ro

TOMAŽ

2005 A. Tomaž, *Miniature vessels from the Neolithic site at Catez-Sredno ploje. Were they meant for every day use or something else?* În *Documenta. Prehistorica*, XXXII, 2005, p. 261-267.

TODOROVA ET ALL

1983 H. Todorova et all. *Ovcharovo. Razkopki I Prouchvania*, IX, 1893

VASILIEV

1985-1896 V. Vasiliev, *Descoperiri arheologice cu semnificație cultică în așezarea din epoca fierului de la Teleac (jud. Alba)*, în *AMN*, XXII-XXIII, 1985-1986, p. 261-267.

List of plates

Pl. I. The map of Sălaj County with the position of the settlements: 1- Porț; 2-Pericei;
3- Bocșa, 4-Zalău.

Pl. II. Types of miniature vessels.

Pl. III. Types of miniature vessels.

Lista planșelor

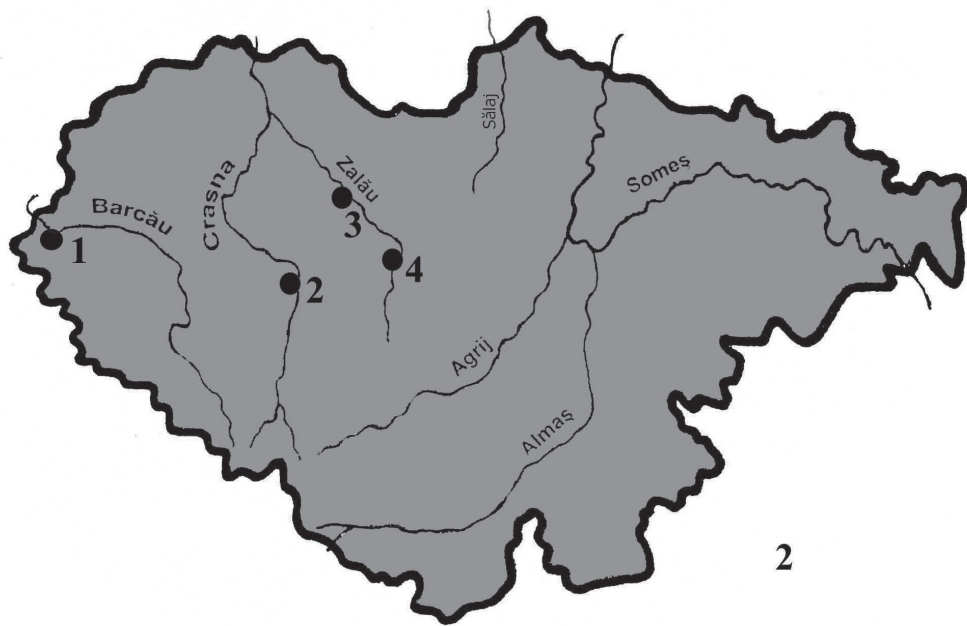
Pl. I Harta județului Sălaj cu amplasarea celor 4 situri: 1- Porț; 2-Pericei; 3- Bocșa,
4-Zalău

Pl. II.-Tipuri de vase miniaturale: cupe, strachini , castroane, scara 1/1

Pl. III- Tipuri de vase miniaturale: pahare și vas patrulater, scara 1/1

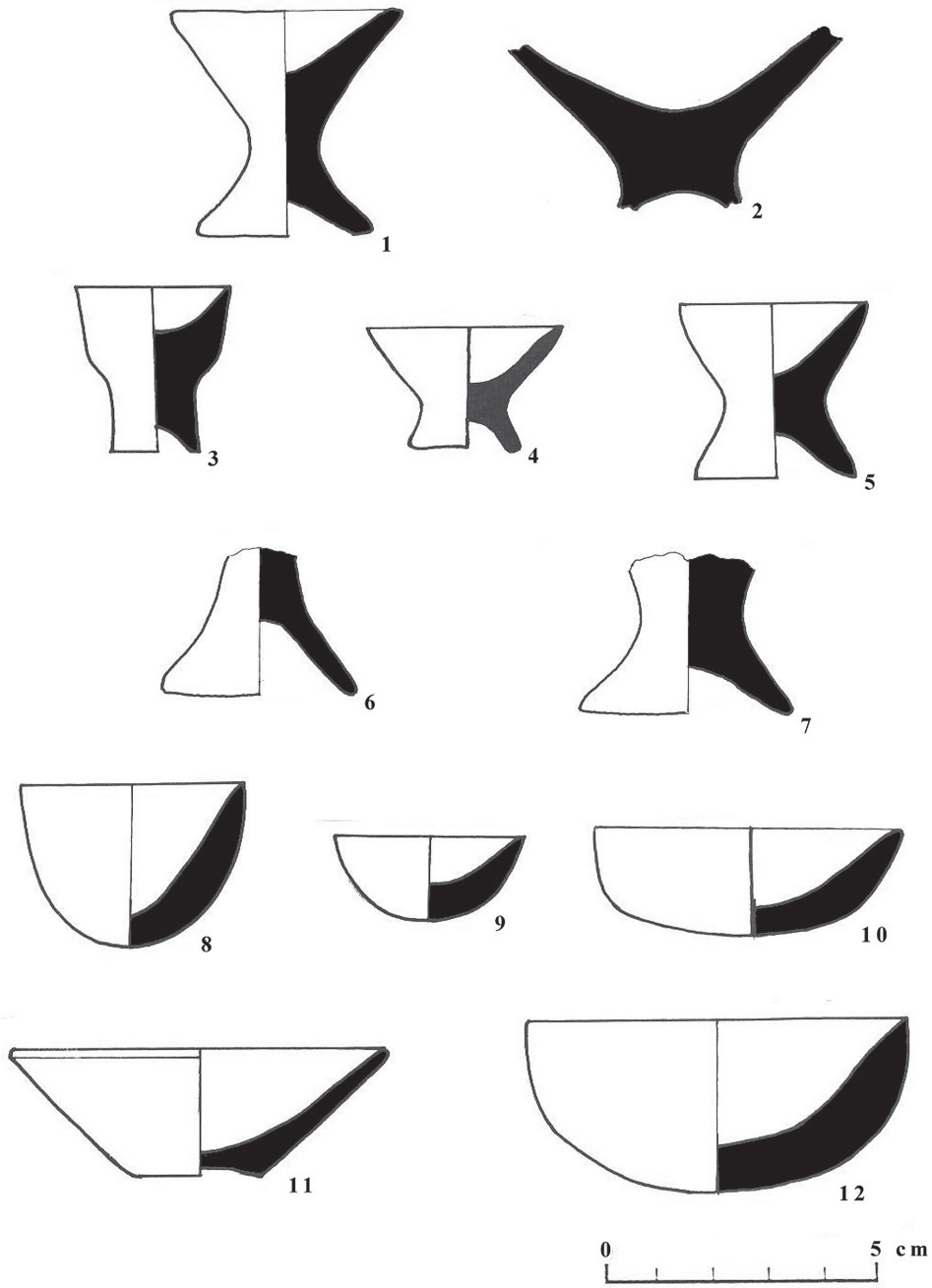

1

2

Pl. I.

Pl. II.

